

Предисловие

При подготовката за преиздаване на тази книга се сетих, че за първи път прибягнах до думата „Уесекс“ в първите глави на „Далече от безумната тълпа“. Тогава те се публикуваха ежемесечно в едно популярно списание. Заимствах я от ранната история на Англия, когато е съществувала област със същото име в пределите на старото кралство, и ѝ придадох художествен смисъл. Поредицата замислени от мен романи имаха така наречения провинциален характер. Те сякаш изискваха териториалните им граници да бъдат очертани, за да може сцената на действие да придобие цялостност. Установих, че площта на едно-единствено графство не може да побере завършеното платно за тази картина. Но тъй като идеята да използвам измислено име срещна неодобрение, изрових от книгите едно старо наименование. Пресата и читателите бяха така добри да приветстват ексцентричния ми план и охотно прегърнаха този анахронизъм – въображаемото население на Уесекс под управлението на кралица Виктория*. Един съвременен Уесекс с железопътен транспорт, пощенски услуги „За едно пени“, сенокосачки и комбайни, приюти за бедняци, кибрит „Луцифер“**, ограмотени работници и ученици от държавните начални училища. Но съм убеден, че до 1874 година, преди настоящата история да излезе на бял свят, никой не бе чувал за този „съвременен“ Уесекс. А изразите „уесекски селянин“ или „уесекски обичай“ със сигурност са били приемани като отпратки към времената на Нормандското завоевание.

Не съм очаквал, че модерната употреба на тази дума ще излезе извън рамките на собствените ми писания. Но скоро това наименование започна да се използва навсякъде като нарицателно. Първи го подхвана вече спреният от печат вестник „Игзаминър“, който в броя от 15 юли 1876 г. бе озаглавил една от статиите си „Уесекският работник“. Оказа се, че темата няма връзка със земеделието в епохата на Седемте кралства, а със съвременния селянин от югозападните графства и неговото изобразяване в настоящата история.

* Кралица Виктория (упр. 1838-1901) – кралица на Обединеното кралство Великобритания и Ирландия. По време на управлението ѝ е сложено началото на индустриалната революция в страната. – Б. пр.

** Кибритените клечки „Луцифер“ са на базата на серни съединения и започват да се произвеждат през 1830 г. Това са първите леснозапалими клечки, продавани в кутия. Изпаренията им били зловонни. – Б. пр.

Оттогава наименованието, което трябваше да се простира до хоризонтите и пейзажите на реалистично описана, но въображаема провинция, се използва все повече като дефиниция с чисто практически смисъл. Въображаемата провинция полека-лека доби статута на реална местност, където хората могат да пристигнат, да наемат къща и оттам да пишат до вестниците. Въпреки това аз моля любезните читатели да бъдат така добри да не вярват на твърденията, че жителите на викторианския Уесекс съществуват реално, извън страниците на този и съпътстващите го томове, където те за първи път бяха открити.

Нещо повече, селото на име Уедърбъри, където се разиграват повечето събития от тази история, надали ще бъде лесно разпознато от някой пътешественик – не и без чужда помощ – в който и да било съществуващ край в наши дни. Въпреки че сравнително неотдавна, докато пишех това повествование, лесно можеха да се проследят връзките между заобикалящата ни реалност и описанията на героите и тяхното обкръжение. По щастлива случайност, църквата е останала непокътната, макар и не реставрирана, както и някои от старите къщи. За последните двайсетина години обаче бяха съборени и дряната пивоварна, която навремето бе толкова характерна за енорията, и повечето домове със сламени покриви и капандури. Прекрасната стара къща в якобински стил на героинята от нашата история в действителност се намира на цяла миля от описаното от мен местоположение. Въпреки това тя все още е прелестна и на слънчева, и на лунна светлина. Играта на затворници, която до неотдавна кипеше целогодишно в стария църковен двор, сигурно е напълно непозната за новото поколение ученици. Обичаят да се гадае с ключ и Библия, сериозното отношение към валентинките, пиршествата след стригането на овце, празненствата след прибиране на реколтата също са почти изчезнали, точно като старите къщи. Наред с всичко това си е отишла и любовта към събиранията на чашка, пословична за селата в по-стари времена. Причината за промяната се крие във факта, че класата от уседнали селяни, поддържаща местните традиции и обичаи, започна постепенно да се подменя от приходящи работници. Това доведе до прекъсване на приемствеността в предаването на местната история и се оказа фатално за запазването на легендите, фолклора, близките отношения между хората и индивидуалния колорит. А те не могат да оцелеят, ако я няма привързаността към земята на поколенията, родени и израснали на едно място.

Томас Харди
Февруари 1895 г.

ГЛАВА 1

Фермерът Оук – Премеждие

Когато фермерът Оук се усмихнеше, устата му се разтегляше почти до ушите, а очите му се свиваха до цепки. От тях тръгваха бръчици, които набраздяваха цялото му лице като несръчна детска скица на лъчите на изгриващо слънце.

Рожденото му име бе Гейбриъл и в работни дни бе здравомислещ млад мъж с естествени движения, прилично облекло и нелош характер. В неделя обаче се превръщаше в човек с мъгляви възгледи и склонност към отлагане, силно ограничен от официалните си дрехи и чадър. С една дума, в морално отношение принадлежеше към онова междинно, неутрално пространство на не особено ревностни християни, което се намираще някъде между отдадените богомолци от енорията и прослойката на пияниците. Тоест ходеше на черква, но тайничко се прозяваше, щом проповедникът стигнеше до никейския символ на вярата*, и се питаше какво ли ще има за вечеря, вместо да слуша проповедта. Всеобщото мнение за характера му също не беше еднозначно. Когато по някаква причина разгнеवेशе приятелите или критиците си, те го заклеимяваха като негодник. Щом се случеше да са в добро настроение, и той ставаше добряк. В останалите случаи беше човек, чиято индивидуалност бе резултат от своеобразна морална смесица.

Понеже работните му дни бяха шест пъти повече от неделите, видът на Оук се свързваше винаги с присъщите му вехти дрехи. Или поне такъв бе мисленият образ, който пръв изникваше в ума на съседите му. На главата му винаги се мъдреше филцова шапка. Беше позагубила формата си, понеже я притискаше

* Никейски символ на вярата, или Верую – древен християнски текст, съдържащ основните положения на християнската вяра. Одобрен е от светите отци на първия вселенски събор в Никея, откъдето идва и името му, след което е бил видоизменян. – Б. пр.

силно към главата си, да не би да я отнесе някой силен порив на вятъра. Носеше палто като това на доктор Джонсън*. Долните му крайници бяха обути в обикновени кожени гамаша и огромни ботуши. Всяко стъпало се ширеше свободно в тях, така че собственикът му да може да прекарва по цели дни в реката, без да усети влага. Обущарят добросъвестно бе компенсирал недостатъците на калъпа, като не се беше поскъпил на размер и здравина.

За да бъде наясно с точното време, господин Оук носеше малък сребърен настолен часовник. Тоест по форма и предназначение наподобяваше джобен часовник с ланец, а по размер – малък будилник. Това приспособление, което бе с няколко години по-старо от дядото на Оук, имаше странната особеност или да избързва, или да спира изобщо. Малката му стрелка от време на време се измъкваше от оста и дори часовникът да показваше точно минутите, не можеше да се каже с точност какъв час е. Когато уредът решеше да спре, Оук го поправяше с поредица от почуквания и тръскания. Успяваше да се справи и с двата споменати дефекта чрез постоянно наблюдение и сверяване с положението на слънцето и звездите. Често му се случваше да залепи лице за някой съседски прозорец, докато очите му не различат часа, който показваше стенният часовник с позеленял циферблат. Струва си да се отбележи, че тясното джобче, където държеше своята реликва, беше труднодостъпно поради факта, че фермерът винаги носеше панталоните си вдигнати високо под жилетката. Вследствие на това, за да извади часовника си, му се налагаше да извие силно тяло встрани. Междувременно стисваше устни и напругаше почервенялото си от усилие лице. В крайна сметка успяваше да издърпа часовника за верижката като кофа от кладенец.

Но един по-задълбочен поглед към Гейбриъл Оук би ни го разкрил в съвсем различна светлина. Едно декемврийско утро – слънчево и извънредно меко – той прекосяваше една от наетите от него ниви. Възмъжалото му лице още пазеше младежкия оттенък на кожата и мекотата на чертите, някои от които издаваха

* Доктор Самюъл Джонсън (1709-1784) – виден английски писател, поет, литературен критик и лексикограф, съставител на първия модерен „Речник на английския език“. Винаги бил облечен в удобно обикновено кафяво сако от сукно. – Б. пр.

едва доловимо момчешко излъчване. Висок и широкоплещест, той можеше да има внушителна осанка, стига да обръщаше необходимото внимание на стойката си. Но някои мъже, независимо дали са селяни, или граждани, имат навика да смаляват размерите си – маниер, за който е виновен умът, взел превес над плътта и мускулите. Кротката му съдържаност, подходяща за някоя монахиня, сякаш го беше белязала със скромни очаквания към света. Той вървеше без каквато и да било претенциозност, съвсем леко присвит, но не и прегърбен. Тази особеност минава за дефект при хора, които държат на това да ги оценяват по външността, а не по способността им да запазват младежкия си вид. Оук обаче не се влияеше от такива неща.

Тъкмо беше достигнал възрастта, в която бе престанал да минава за младеж. Намираше се в разцвета на силите си, когато интелектът на мъжа е ясно разграничен от емоциите. Бе прехвърлил времето, в което, под въздействието на младостта, тези две страни се смесват в нещо като импулс. И същевременно още не беше стигнал онзи етап в живота си, когато те отново се обединяват – този път в предразсъдъци, под влиянието на съпруга и семейство. Накратко, беше ерген на двацет и осем години.

Полето, през което крачеше тази сутрин, се издигаше и преминаваше в билото на хълм, наречен Норкъм Хил. По едно от разклоненията на хълма минаваше главният път между Еминсър и Чок-Нютън. Хвърляйки бегъл поглед над живия плет, Оук мярна орнаментирана, оцветена в жълто каруца с ресьори с пъстра шарка, теглена от два коня. Кочияшът вървеше отстрани с камшика, който държеше нагоре. Колата беше натоварена със стайни растения и покъщнина, върху която бе седнала млада и красива жена. Не бе минала и половин минута, откакто Гейбриъл бе в плен на тази гледка, когато превозното средство спря точно пред очите му.

– Задния капак го няма, госпожице – рече кочияшът.

– Значи него съм чула да пада – каза момичето с нежен, не особено нисък глас. – Чух някакъв необясним шум, докато се изкачвахме по хълма.

– Ще изтичам да го потърся.

– Добре – отговори тя.

Послушните коне стояха съвсем мирно. Стъпките на кочияша постепенно заглъхнаха в далечината.

Девојката, неподвижно възседнала купчината и подпряла гръб на дъбова пейка с облегалка, бе заобиколена от обърнати с краката нагоре маси и столове. Пред нея се мъдреха саксии със здравец, мирта и кактуси, както и канарче в клетка. Вещите явно доскоро бяха украсявали прозорците на някой току-що опразнен дом. Изпод откренатия капак на една върбова кошница се подаваше котка, която, притворила очи, гледаше любовно птичките наоколо.

Известно време хубавото момиче седя бездейно. Чуваше се единствено пърхането на канарчето, подскачащо нагоре-надолу по тънките прътове на своя затвор. После изведнъж тя впери поглед надолу. Не гледаше нито птичката, нито котката, а към един продълговат пакет между тях. Сетне извърна глава, за да провери дали кочияшът не идва. Още не се виждаше. Очите ѝ отново се плъзнаха към пакета. Мислите ѝ явно бяха заети със съдържанието му. Най-сетне се пресегна и го сложи в скута си. Развърза го и махна увивната хартия. От него се появи малко въртящо се огледало, в което тя се заоглежда съсредоточено. Устните ѝ се разтвориха и разтеглиха в усмивка.

Утрото бе прекрасно. Слънцето превръщаше пурпурния ѝ жакет в ален пламък и придаваше мек блясък на сияйното ѝ лице и тъмната ѝ коса. Миртата, здравецът и кактусите около нея бяха свежозелени. В този сух, безлистен сезон стайните растения привнасяха особен пролетен чар в общата картина с конете, каруцата, мебелите и девојката. Каква бе тази сила, която я караше да се кипри в присъствието на врабчетата, косовете и незабелязания от нея фермер? Дали първата ѝ усмивка бе фалшива? Дали това бе рутинна проверка на изкусните женски умения – никой не знае. Но разтеглянето на устните със сигурност завърши като истинска, неподправена усмивка. Оглеждайки се в огледалото, тя се изчерви и виждайки отражението на поруменялото си лице, пламна още повече.

Фактът, че се занимаваше с тоалета си на необичайно място – на път, а не в спалнята си, – придаде на безсмисления жест някаква оригиналност. Гледката внушаваше изящество. Една традиционна женска слабост, която под слънчевите лъчи бе добила причудлива свежест. Колкото и великодушен да беше по природа, Гейбриъл Оук не можа да не изпита иронично снизхождение. Защо ѝ беше нужно да се оглежда? Поемайки огледалото в ръце,

не беше показала с нищо, че смята да си нагласи шапката, да си приглади косата или да притисне някоя непокорна къдрица. Просто се любуваше на самата себе си като на прекрасно творение на природата от женски пол. Мислите ѝ явно се рееха в някакви далечни бъдещи, макар и напълно правдоподобни драми, в които мъжете щяха да играят важна роля. Усмивките бяха преминали на друг етап – този на покорените сърца и любовните победи. Но това бяха само догадки. Цялата поредица от действия беше прекалено безцелна, че да се правят прибързани умозаключения и да се търси преднамереност.

В този момент се разнесоха стъпките на завръщащия се кочияш. Тя уви огледалото в хартията и върна пакета на мястото му.

Когато каруцата отмина, Гейбриъл се оттегли от шпионския си пост и излезе на пътя. Тръгна след колата към бариерата, намираща се малко над подножието на хълма. Там обектът на съзерцанието му спря, за да си плати пътната такса. От мястото го делиаха двайсетина крачки, когато до ушите му долетя разгорещен спор между пътниците и пазача на бариерата. Ставаше дума за разлика от два пенса.

– Племенницата на госпожата решава! Каза, че съм ти дал достатъчно, кождер такъв, и че няма да ти плати повече!

Това бяха думите на кочияша.

– Много добре. Тогава госпожичката няма да мине – отсече пазачът на бариерата, затваряйки портата.

Оук изгледа спорещите озадачено. Имаше нещо изключително дребнаво в това да спорят за два пенса. Три пенса имаха определена стойност като пари. Една разлика от три пенса можеше осезаемо да ореже нечия надница и заслужаваше да бъде предмет на пазарлък. Но два пенса...

– Ето – рече той, направи крачка напред и подаде двата пенса на пазача. – Пусни девойката да мине.

При тези думи той вдигна поглед към нея. Тя го чу и погледна надолу.

Физиономията на Гейбриъл притежаваше нещо средно между красотата на свети Йоан и грозотата на Юда Искариотски от стъклописа в църквата, която посещаваше. Нито една отделна черта не се открояваше нито в добрия, нито в лошия смисъл на думата. Тъмнокосата девойка с пурпурночервения жакет, изглежда, беше на същото мнение, защото отмести очи пренебре-

жително някъде над главата му и нареди на слугата да потегля. Може би този бегъл поглед бе нейната проява на признателност. Но дори да беше благодарна на Гейбриъл, определено не го изрази с думи. Всъщност по-скоро му се беше ядосала, защото, плащайки нейната такса, беше обезсмислил позицията ѝ в спора. Всеизвестно е колко малко жените оценяват подобни услуги.

Пазачът на бариерата изпрати с поглед отдалечаващата се кола.

- Хубаво девойче – рече той на Оук.
- Но и тя си има своите недостатъци – отбеляза Гейбриъл.
- Вярно е, стопанино.
- А най-големият от тях е... е, то се знае кой.
- Че не обича да си плаща. Така си е.
- А, не.
- Кой тогава?

Гейбриъл, може би леко жегнат от безразличието на хубавата пътничка, обърна глава към мястото до живия плет, откъдето бе наблюдавал представлението ѝ, и отбеляза:

- Суетата.